



Energietoezicht en de energietransitie

Bijdrage ACM ten behoeve van Energiedialoog 2016

Het Energierapport¹ heeft eens te meer duidelijk gemaakt dat de energietransitie de samenleving in het algemeen, en de energiesector in het bijzonder, voor grote uitdagingen zal plaatsen. In dit document benoemt de Autoriteit Consument & Markt (hierna: ACM) een aantal uitgangspunten, vraagstukken en dilemma's rond de energietransitie die zij vanuit het toezichtsperspectief van belang acht. ACM beoogt met de publicatie ervan een bijdrage te leveren aan de maatschappelijke discussie over de invulling van de energietransitie. ACM is uiteraard bereid om, vanuit haar taken en verantwoordelijkheden als toezichthouder op de energiesector, met alle betrokkenen verder van gedachten te wisselen over vraagstukken die voortvloeien uit de keuze voor een verduurzaming van onze energievoorziening. Vanwege het belang dat ACM hecht aan die gedachtewisseling wil zij ook een actieve rol spelen, niet alleen in de huidige Energiedialoog maar ook in de discussies die daar nog op zullen volgen, onder meer in het kader van de Overlegtafel Energievoorziening.

Het document start met een korte aanloop over de publieke belangen die ACM behartigt, gezien in relatie tot de energietransitie. Vervolgens gaat het in op de vraag hoe de missie van ACM, te weten "*het bevorderen van kansen en keuzes voor bedrijven en consumenten*", zich vertaalt naar uitgangspunten en dilemma's op drie belangrijke deelterreinen van het energietoezicht van ACM: de groothandelsmarkt elektriciteit, het netbeheer en de consumentenmarkt.

Een belangrijke opmerking vooraf is dat ACM niet de beleidskeuzes maakt met betrekking tot duurzaamheidsdoelstellingen en de wijze waarop die gerealiseerd moeten worden. ACM houdt toezicht op de naleving van wetten en regels die door politiek en beleidsmakers zijn vastgesteld voor de energiesector. Deze komen vooral voort uit doelstellingen en regels die op Europees niveau tot stand komen. Voor duurzaamheid betekent dit concreet dat beleidsmakers op Europees en nationaal niveau verantwoordelijk zijn voor: het vaststellen van duurzaamheidsdoelstellingen, het vertalen daarvan naar de (kaders voor de) energiemarkten en het bieden van een (wettelijk) beoordelingskader voor de wijze waarop de toezichthouder duurzaamheid moet afwegen tegen andere belangen, zoals betrouwbaarheid en betaalbaarheid.

¹ Ministerie van Economische Zaken, Energierapport – Transitie naar Duurzaam, 18 januari 2016



Hoe gaan we om met publieke belangen in het licht van de energietransitie?

Van oudsher behartigen energietoezichthouders twee publieke belangen: betaalbaarheid en betrouwbaarheid van de energievoorziening. Het werken aan betaalbaarheid staat centraal in het energietoezicht van ACM. De betrouwbaarheid van de energievoorziening is daarbij een te realiseren randvoorwaarde. Doordat ACM, conform haar wettelijke taak, een efficiënte energievoorziening stimuleert via haar regulering en het bevorderen van concurrentie, kan de energietransitie worden gerealiseerd tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten. Dat levert voor de consument de hoogst mogelijke maatschappelijke welvaart op. In het kader van het streven naar efficiëntie is het van belang te kijken naar optimalisatie van de gehele energievoorzieningsketen, en niet slechts naar die van de afzonderlijke functies in de keten. Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Investerings in het netwerk leiden tot hogere kosten voor afnemers in de vorm van hogere transporttarieven. Maar ze kunnen tegelijkertijd ruimte creëren voor meer aanbod, dat leidt een neerwaartse druk op de prijzen en daarmee tot kostenbesparingen voor afnemers. Met de juiste afwegingen kan de optelsom leiden tot een positief welvaartseffect voor consumenten.

Tussen betaalbaarheid en betrouwbaarheid kan een spanningsveld bestaan: de consument moet voor zijn energievoorziening uiteindelijk niet meer betalen dan nodig is, èn energie moet *altijd* beschikbaar zijn voor alle afnemers. Met de realisatie van een gegarandeerde energievoorziening – met adequaat transport en voldoende productie – zijn natuurlijk ook kosten gemoeid, die ofwel via de markt ofwel via de gereguleerde tarieven door de consument worden betaald.

De energietransitie geeft extra gewicht aan het derde publieke belang dat voor ACM relevant is: duurzaamheid. Dit belang zorgt voor een extra dimensie in het al langer bestaande spanningsveld: duurzaamheid kan immers op gespannen voet staan met zowel betaalbaarheid als betrouwbaarheid. Binnen dat complexe spanningsveld ziet ACM het als haar taak de stap naar een duurzame energievoorziening efficiënt te laten verlopen en daarbij te blijven voldoen aan de randvoorwaarde van betrouwbaarheid. Teruggebracht tot de kern willen we dat doen op een drietal manieren:

- We blijven werken aan het verbeteren van marktwerking en aan marktintegratie. Goed werkende en geïntegreerde markten zorgen ervoor dat duurzaamheidsdoelstellingen op efficiënte wijze worden behaald. Concurrentie blijft hierbij ook in de toekomst zorgen voor de juiste prikkels en geharmoniseerde Europese regels voor een gelijk speelveld. Daarnaast hebben netbeheerders een belangrijke rol om deze markt te faciliteren.
- ACM wil netbeheerders in de gelegenheid blijven stellen hun efficiënte kosten terug te



verdienen. Dit zijn de kosten die netbeheerders volgens ACM noodzakelijkerwijs moeten maken om hun wettelijke taken te kunnen uitvoeren, inclusief een rendement dat niet hoger is dan in het economisch verkeer gebruikelijk is. Netbeheerders hebben in de energietransitie een belangrijke rol. De verduurzaming vraagt om grote investeringen van netbeheerders, die direct of indirect door de eindgebruikers betaald moeten worden. Om investeringen in betrouwbaarheid en duurzaamheid mogelijk te maken en tegelijk de betaalbaarheid te waarborgen is en blijft het doel van de regulering: het vergoeden van de efficiënte kosten.

- We willen consumenten op die nieuwe markt die ontstaat weerbaar maken ('empoweren'), activeren en beschermen waar dat nodig is.

ACM en de energietransitie

Als gevolg van de ingezette transitie naar een duurzame energievoorziening doen zich nieuwe vragen voor. Zo zal de komst van meer zonne- en windenergie leiden tot een volatieler productieaanbod. Dat kan vraagstukken oproepen over de leveringszekerheid: is er voldoende flexibele (alternatieve) productie en/of opslag voorhanden om te voorzien in energie als de zon niet schijnt en het niet waait? Het kan ook leiden tot meer congestie op de netwerken. De volatiliteit vraagt om meer flexibiliteit aan de vraagzijde zodanig dat afnemers op basis van de schaarsteverhoudingen en de juiste prijsprikkels hun energievraag kunnen aanpassen (*Demand side response*). Opslag van elektriciteit als schakel tussen vraag en aanbod kan een belangrijke bron van flexibiliteit gaan vormen.

Als gevolg van een toename in duurzame productie moeten we ons instellen op meer lokale productie en consumptie van lokaal opgewekte energie. De toename in decentrale productie leidt tot nieuwe vragen rondom congestiemanagement, netinvesteringen en de transporttariefstructuur. Ook zal de energietransitie naar verwachting toetreding van nieuwe marktspelers met zich meebrengen, zoals Onafhankelijke dienstenaanbieders (ODA's) en aggregators. ACM wil graag de dialoog aangaan met deze nieuwe partijen, alsmede met partijen die zich met decentrale productie bezig houden (lokale initiatieven), om te bezien of ze knelpunten ervaren om de markt te betreden en zo ja, welke dat dan zijn. Vervolgens kunnen we verkennen welke rol ACM kan spelen bij het oplossen daarvan. Tegelijkertijd wil ACM zich in Europees verband inzetten voor de integratie van nationale korte termijn markten. Dat vergroot de mogelijkheden om efficiënte (marktgerichte) oplossingen te vinden voor vraagstukken op het gebied van de leveringszekerheid.

Ten slotte zal de energietransitie naar verwachting ook leiden tot een grotere rol voor warmtenetwerken. Daarbij acht ACM een adequate consumentenbescherming van belang



indien sprake is van gebonden afnemers, die geen andere warmteleverancier kunnen kiezen. Voorstelbaar is dat er op bepaalde typen warmtenetwerken vormen van derdentoeegang mogelijk zijn. Toegang moet in de ogen van ACM daarbij zo veel mogelijk op gelijke voet (non-discriminatoir) plaatsvinden tegen redelijke (tarief)voorwaarden.

De toename van lokale productie, de integratie van warmte in het energiesysteem en de verwachte afname van het gasgebruik vragen aanpassingen in het huidige energiesysteem. Ook vergen ze investeringen om tot de beoogde toekomstbestendige en duurzame infrastructuur te komen. Daarbij acht ACM het van groot belang dat er gedurende de transitie voldoende aandacht blijft bestaan voor investeringen in de bestaande infrastructuur om ook gedurende die transitie van een betrouwbare en veilige energievoorziening verzekerd te zijn. ACM onderkent daarbij dat er als gevolg van de digitalisering van het net meer aandacht voor cybersecurity is.

Hoe draagt een goedwerkende groothandelsmarkt bij aan de energietransitie?

Marktintegratie

Eind jaren negentig van de vorige eeuw is in de Europese Unie gekozen voor een geïntegreerde en goed werkende markt als middel om tot een efficiënte energievoorziening te komen. In de afgelopen jaren is daarom geïnvesteerd in de ontwikkeling van nieuwe en meer geharmoniseerde Europese marktregels om de werking van de interne energiemarkt (IEM) te verbeteren. Ook aan de transitie naar een duurzame elektriciteitsvoorziening levert het voltooiën van de interne markt een belangrijke bijdrage. De huidige plannen van de Europese Commissie om te komen tot een Europese Energie Unie onderstrepen dat. In weerwil van het streven naar een interne energiemarkt zijn veel lidstaten de afgelopen jaren nog vaak hun eigen weg gegaan in maatregelen om te komen tot een duurzame energievoorziening. Dat zien we ook bij de oplossingen die door lidstaten gekozen worden bij vraagstukken als gevolg van de energietransitie: mogelijke problemen rondom leveringszekerheid als gevolg van een grotere volatiliteit in de energievoorziening worden nog vaak nationaal aangepakt in plaats van Europees. Juist rondom dit soort vraagstukken kan nog verdere harmonisatie plaatsvinden om tot doeltreffende oplossingen te komen.

De Europese wetgevingspakketten om tot marktintegratie te komen hebben in het bijzonder de vorm gekregen van netcodes die zorgen voor harmonisatie van regels en een gelijk speelveld voor marktpartijen. De invoering van deze netcodes zal de komende jaren tot aanpassing van spelregels voor de markt leiden. Deze netcodes zorgen er onder andere voor dat de markt de juiste informatie heeft. De prijzen die hierdoor via het samenspel van vraag en aanbod tot stand



komen leiden tot optimale productiekeuzes. En wel op een zodanige wijze dat de elektriciteit vervolgens daarheen stroomt waar de waarde ervan voor de consument het hoogst is. Met de totstandkoming van *flow-based* marktkoppeling is inmiddels een belangrijke stap in die richting gezet. Bij *flow-based* marktkoppeling wordt de beschikbare dag-vooruit transportcapaciteit voor grensoverschrijdende handel op een slimme manier toegewezen. Ten opzichte van de oude methode levert *flow-based* een hogere welvaart op voor Nederland, doordat efficiënter gebruik wordt gemaakt van de transportcapaciteit van het elektriciteitsnetwerk. De Nederlandse markt is nu op 'dag-vooruit' basis volledig geïntegreerd met de omringende landen. Het voltooiën van de Europese interne elektriciteitsmarkt is daarmee een belangrijk gegeven bij nationale beleidsdiscussies over de energietransitie.

De marktontwikkelingen als gevolg van de energietransitie roepen naast concrete reguleringvragen ook institutionele vragen op. In een wereld waarin de Europese marktintegratie verder gaat, zal tevens de rol van het toezicht en toezichthouders veranderen. Daarbij is dan ook een relevante vraag hoe het toezicht vorm gegeven moet worden. Hierbij kan gedacht worden aan vraagstukken ten aanzien van de verhouding en taakverdeling tussen Europees toezicht (ACER) en de nationale toezichthouders, de samenwerking tussen nationale toezichthouders bij de implementatie van Europese netcodes, het toezicht op ENTSO-E en ENSO-G, alsmede de wendbaarheid en snelheid van toezichthouders om in te spelen op (nieuwe) vraagstukken. Een voorbeeld van zo'n vraagstuk is de vraag hoe binnen Europa effectief toezicht op de veranderende rol van DSO's kan plaatsvinden.

Prijsvorming op markten

Door de energietransitie neemt het belang van binnen-de-dag- en onbalansmarkten toe. Als gevolg van de meer grillige productie van zonnepanelen en windturbines kent de elektriciteitsmarkt in de toekomst veel meer momenten van schaarste en overvloed. Omdat het aanbod in de toekomst grotere schommelingen vertoont en opslag van elektriciteit op grote schaal voorlopig nog niet rendabel is, is er meer behoefte aan flexibiliteit aan de vraagkant. Die moet op enigerlei wijze in de prijzen op de groothandels- en de consumentenmarkt tot uitdrukking komen om de juiste prikkels te geven voor producenten en consumenten. Deze schaarste moet zich kunnen uiten in hoge prijzen op dat moment. De prikkels die dat geeft zijn noodzakelijk om tot een efficiënte - en dus zo betaalbaar mogelijke - energievoorziening te komen. Dit betekent dat de prijsvorming moet verbeteren en de integratie van deze korte termijnmarkten moet worden voltooid. De wijze waarop TSO's hun operationele reserves inzetten in geval van schaarste kan ook een dempend effect hebben op het prijssignaal en daarmee op de investeringsprikkels op lange termijn. Mogelijk kan het meenemen van de inzet van die reserves in het korte termijn marktontwerp zorgen voor een prijssignaal naar de markt



dat de werkelijke schaarste weerspiegelt en zo bijdragen aan de noodzakelijke verbeteringen van de prijsvorming.

Brede oriëntatie

De energietransitie vergt dus een brede oriëntatie. Het faciliteren van de toenemende lokale productie vormt een grote uitdaging. Dat laat echter onverlet dat we ons moeten blijven inspannen voor Europese integratie. Die vergroot de leveringszekerheid en draagt bij aan efficiëntie. Toegang tot een gelijk Europees speelveld levert baten op voor alle Nederlandse marktpartijen, groot en klein, en zorgt ervoor dat de markt de transitie naar een duurzame energievoorziening tegen de laagste kosten en met de hoogste baten kan realiseren. ACM werkt samen met de sector aan de implementatie van Europese codes binnen het Nederlandse bestel om daarmee voorbereid te zijn op de uitdagingen waar deze transitie ons voor stelt.

Bij een geïntegreerde markt hoort ook een Europese (of tenminste regionale²) leveringszekerheidsanalyse. Pas indien een dergelijke analyse op de lange termijn laat zien dat leveringszekerheid onder druk staat zou, na een verbetering van de markten, aan andere ondersteunende mechanismen kunnen worden gedacht. Bijvoorbeeld oplossingen zoals “capaciteitsmechanismen”, hoewel die niet het product elektriciteit waarderen, maar de beschikbaarheid van de productiecapaciteit, en zo het prijssignaal voor elektriciteit verstoren, en daarmee het goed functioneren van de interne markt.

Hoe kunnen netbeheerders de energietransitie faciliteren?

De kerntaak van netbeheerders is het zorgen voor betrouwbare transportnetten. Die zorgen niet alleen voor leveringszekerheid, maar ook voor een efficiënte energiemarkt (marktfacilitering). In de energietransitie zullen de netbeheerders met nieuwe ontwikkelingen te maken krijgen. Zo zal de verwachte verdere toename van de decentrale invoeding netbeheerders voor nieuwe uitdagingen plaatsen. Omvangrijke lokale opwekking van energie met zon en wind, met daarnaast de verwachte elektrificatie (onder andere in de vorm van elektrisch vervoer en warmtepompen) zal op sommige momenten kunnen leiden tot piekbelasting op de regionale netten. Het is niet altijd efficiënt om netten dan maar uit te breiden om zeer incidentele piekstromen te kunnen verwerken. Een goed alternatief is om het teveel aan aanbod of vraag op die momenten op te vangen. Dit kan door gebruik te maken van de flexibiliteit die beschikbaar is in de markt. Regionaal congestiemanagement en Demand side response (DSR) zijn mogelijke opties hiervoor. Bij DSR krijgen afnemers een financiële prikkel om hun

² Met regio's bedoelen we in dit verband de grensoverschrijdende regio's die in EU-verband worden onderscheiden.



energieverbruik te verlagen, of op een ander moment te verbruiken.

Dit roept een aantal vragen op:

Afwegingskader voor het verzwaren van netten versus het inzetten van flexibiliteit

Vanwege een beperkte netcapaciteit kan het efficiënter zijn om vraag en aanbod van elektriciteit met behulp van de in de markt aanwezige flexibiliteit meer lokaal op elkaar af te stemmen dan om de netten verder te verzwaren. Daarbij wordt uiteraard naar regionale netbeheerders gekeken. Maar het managen van een lokaal overschot door een regionale netbeheerder is wellicht op lange termijn niet altijd efficiënt. Immers, het kan efficiënter zijn om overschotten in de ene regio in Nederland te gebruiken in andere een regio waar tekorten zijn. Daarvoor kan het nodig zijn om netten op specifieke punten te verzwaren. Belangrijke vraag hierbij is hoe afwegingen rond netverzwaringen gemaakt moeten worden, en wie dat moet gaan doen? De individuele of gezamenlijke regionale netbeheerders? Of de landelijke netbeheerder TenneT? Op welke wijze moet er sturing en coördinatie komen ten aanzien van het te optimaliseren doel van efficiëntie?

Activiteiten netbeheerders

De wetgever wil graag dat de netbeheerder zich aan zijn kerntaken houdt. Het geconsulteerde wetsvoorstel Voortgang Energie Transitie onderstreept dat. De scheidslijn tussen marktfaciliterende activiteiten en feitelijke marktactiviteiten van netbeheerders is echter dun. Die laatste vorm van activiteiten kan prille initiatieven van marktpartijen in het kader van de energietransitie juist in de kiem smoren.

Netbeheerders zullen hoe dan ook voor belangrijke nieuwe uitdagingen staan. De energietransitie zal naar verwachting gepaard gaan met nieuwe verdienmodellen en de toetreding van nieuwe marktspelers, zoals onafhankelijke dienstenaanbieders en aggregators. In dat licht is het van belang dat de netbeheerder deze marktontwikkelingen faciliteert en zich daarbij concentreert op zijn hoofdtaak, namelijk het realiseren van betrouwbare netwerken en transport op basis van efficiënte kosten. In de praktijk zien we dat een aantal netbeheerders zich (via netwerkbedrijven) meer en meer op het terrein van marktpartijen begeven, bijvoorbeeld waar het gaat om beheer van laadpalen en opslagactiviteiten. Dit kan gevolgen hebben voor het *level playing field*. Hoewel hiermee ontwikkelingen op korte termijn wellicht versneld kunnen worden, roept deze tendens ook vragen op of dergelijke nevenactiviteiten op langere termijn geen rem zetten op efficiënte oplossingen, waarin door de markt zelf kan worden voorzien.



Voor zover netwerkbedrijven – in een groep waar ook netbeheerders deel vanuit maken – andere activiteiten ontplooiën, zouden deze duidelijk verband moeten houden met de kerntaak. Daarnaast moet een gelijk speelveld uitgangspunt zijn: voorkomen moet worden dat netwerkbedrijven – op grond van het feit dat een netbeheerder onderdeel is van de groep – oneigenlijke voordelen hebben ten opzichte van spelers die zulke voordelen niet hebben, bijvoorbeeld via kruissubsidiëring of doordat netwerkbedrijven beschikken over klantgegevens (aansluitgegevens). Juist gedurende de energietransitie zijn duidelijkheid en transparantie nodig over de activiteiten van het netwerkbedrijf en over hoe deze zich verhouden tot de kerntaak van de netbeheerder. Dit is van groot belang om te voorkomen dat marktpartijen drempels ervaren bij het ontwikkelen en aanbieden van oplossingen en diensten. Via goed omschreven experimenten kan er wel voor gezorgd worden dat netbeheerders, in samenwerking met andere partijen, het potentieel van nieuwe ontwikkelingen onderzoeken, daarvan leren en verder ontwikkelen.

Volgens ACM is voor de netbeheerder een rol weggelegd om flexibiliteit uit de markt te ontsluiten. Daarnaast ligt het voor de hand dat de netbeheerder flexibiliteitsdiensten mag inkopen – denk aan bijvoorbeeld opslag van energie – als hij daarin zelf niet mag voorzien. Deze benadering komt overeen met manier waarop de netbeheerder nu energie voor netverliezen of operationele reserves inkopen.

Cascadestelsel

De tariefstructuur bepaalt de kostenverdeling over de verschillende netgebruikers. Deze is gebaseerd op het zogenaamde kostenveroorzakingsprincipe volgens het cascadestelsel. De klassieke wijze van kostentoedeling is gebaseerd op energiestromen vanuit een centraal punt naar de eindverbruikers. Is het cascadestelsel nog steeds een goed uitgangspunt voor de verdeling van lasten gelet op de veranderende energiestromen door steeds meer decentrale productie? Leiden nieuwe ontwikkelingen zoals opslagmogelijkheden ook niet tot andere energiestromen? Moet het uitgangspunt van de cascade herzien worden? Zo ja, wat zijn de criteria hiervoor en wat zijn de mogelijke alternatieven?

Aanpassing van tariefstructuren

Wat gaan we met de tariefstructuren doen? Het is mogelijk om de transporttarieven zo aan te passen dat dit zorgt voor de juiste prikkels aan marktdeelnemers om de problemen op het net op te lossen. Bijvoorbeeld door het stimuleren van verbruik van een aanbodoverschot. Als een grootverbruiker bijdraagt door meer elektriciteit te verbruiken loopt hij echter nu het risico dat hij zijn maximaal toegestane capaciteit overschrijdt. En daarmee voor het gehele jaar aangeslagen wordt voor een hoger tarief. Goed gedrag wordt zo bestraft en heeft een negatief effect op



efficiëntie van de hele keten. Dat vraagt om een zekere flexibilisering van tarieven. De tarieven kunnen meer relateren aan de congestie in het net door bijvoorbeeld hogere tarieven in congestiemomenten om afname in die tijden te ontmoedigen. Maar hoe ver moeten we gaan bij de flexibilisering van tarieven? Maken we alleen onderscheid tussen vooraf vastgestelde congestiemomenten, of willen we veel meer flexibiliteit in de tarieven? En maakt het dan uit of het gaat om een industriële grootverbruiker of ook om een huishoudelijke afnemer? Welke betekenis zou de rol die opslag in het transportsysteem speelt, moeten hebben voor het transporttarief van partijen die zich met het aanbieden van opslagdiensten bezig houden?

Flexibele transporttarieven versus leveringsprijzen

Hoe verhouden flexibele transporttarieven zich tot flexibele leveringsprijzen en eventuele andere marktprikkels? Bij het aanpassen van de tariefstructuur voor netgebruikers kunnen ongewenste inefficiënties optreden in de energieketen indien onvoldoende rekening wordt gehouden met de interactie tussen markt- en tariefprikkels. Een gunstige – relatief lage – marktprijs voor de afnemer – bij veel aanbod – zou in de toekomst bijvoorbeeld ook kunnen leiden tot congestie in het net die met congestie management, maar ook via een hoger transporttarief, zou kunnen worden “opgelost”. Tegengestelde prikkels geven geen effectieve sturing aan het gedrag van netgebruikers en kunnen mogelijk leiden tot inefficiënte uitkomsten in de energieketen.

ACM vindt dat netbeheerders de markt zoveel mogelijk moeten faciliteren. Vraag is daarbij wel hoeveel ruimte netbeheerders krijgen voor het hanteren van flexibele nettarieven en eigen keuzes rond het uitstellen van, of juist investeren in netverzwaringen. Netbeheer blijft immers een monopolistische activiteit, waarbij misbruik van die monopoliepositie moet worden voorkomen.

Lastenverdeling

Het anders verdelen van kosten en baten van het netgebruik leidt tot een andere lastenverdeling bij netgebruikers. Dat kan een herverdelingsvraag oproepen. ACM kan en mag dit herverdelingsvraagstuk niet alléén oplossen. De wetgever zal moeten bepalen hoe de lasten verdeeld moeten worden. ACM kan hier, vanuit haar kennis van de markt, in adviseren. En ACM beoordeelt vervolgens de wijze waarop er uitvoering wordt gegeven aan die regels.

Hoe kan de consument de vruchten plukken van de energietransitie?

Demand side response

De afnemers kunnen een belangrijke rol gaan spelen in de energietransitie door middel van



Demand side response. Als de afnemer zijn vraag meer gaat afstemmen op de fluctuaties in het aanbod van wind en zonne-energie kan een essentiële bijdrage worden geleverd aan de benodigde flexibiliteit. Daardoor kunnen we met minder fossiele opwekking toe en zijn minder investeringen in het netwerk nodig.

Op korte termijn zal de flexibiliteit vooral moeten komen van de grote zakelijke klanten. De flexibiliteit die de consument, bij zijn huidige elektriciteitsverbruik, kan bieden is gering. De gemiddelde consument zou op dit moment, bijvoorbeeld met het slim aanzetten van een wasmachine of vaatwasser, hooguit een paar euro per maand kunnen besparen. De verwachting is dat het elektriciteitsverbruik van consumenten door elektrische verwarming (warmtepompen) en auto's substantieel zal toenemen. Ook zullen steeds meer consumenten zelf of samen met anderen (in een coöperatie) over eigen opwekcapaciteit beschikken. Ze worden daarmee ook producent, individueel of als collectief. Hierdoor zullen ook de consumenten, met verschuivingen in hun verbruik of invoeding binnen de dag, in de toekomst een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de gewenste flexibiliteit. Bovendien ziet ACM nu al dat marktpartijen – energiebedrijven, leveranciers, maar ook nieuwe partijen – nieuwe diensten en producten ontwikkelen en aanbieden voor consumenten met een slimme meter.

ACM ziet dan ook kansen voor de consument om een bijdrage te leveren aan de energietransitie en te profiteren van de voordelen die DSR kan brengen zowel in zijn rol van consument als in die van producent. ACM zal waar mogelijk knelpunten voor individuele consumenten en coöperaties wegnemen. ACM zal in een veranderende markt ook zeker oog hebben voor de consumentenbescherming. Voor de gemiddelde consument is energie nu al een complex product. Door alle nieuwe toepassingen neemt de complexiteit toe. Maar als de consument volledig wordt ontzorgd, zonder in te leveren op comfort, is de drempel om mee te doen lager. Het is dus de uitdaging voor aanbieders van dit soort diensten en producten, om het aanbod simpel, aantrekkelijk én gebruiksvriendelijk te maken.

De consument moet daarbij de middelen hebben om het aanbod dat hij krijgt te begrijpen en een keuze te maken uit het nog grotere aanbod van energie en de aanvullende diensten en producten. Aanbieders moeten het aanbod dus op een vergelijkbare en begrijpelijke manier presenteren. Zodat consumenten een geïnformeerde afweging kunnen maken. ACM zal hierop toezien vanuit de consumentenwetgeving.

Naast het feit dat de consument moet kunnen deelnemen, moet hij ook willen participeren. De consument moet "verleid" worden om actief keuzes te maken. De keuzevrijheid van de consument staat voorop. ACM houdt toezicht op redelijke tarieven en voorwaarden voor



levering van energie aan consumenten. Binnen dit toezicht zal ACM erop toezien dat de consument die niet mee wil of kan doen aan DSR ook tegen redelijke tarieven en voorwaarden energie geleverd zal krijgen.

Databeheer

Meetdata van consumenten zijn essentieel voor de energietransitie. Nieuwe en bestaande spelers hebben toegang tot deze data nodig voor de ontwikkeling van hun nieuwe producten in het kader van Demand side response. ACM wil een gelijk speelveld voor nieuwkomers en zittende partijen als het gaat om de toegang tot en het gebruik van consumentendata (non-discriminatiebeginsel).

Tegelijkertijd moeten de toegang en opslag van de data goed beschermd zijn en de privacy van de klant gewaarborgd zijn. ACM heeft een taak op dit terrein, samen met de Autoriteit Persoonsgegevens. Uitgangspunt hierbij is dat de klant eigenaar is van de data en de data voor derden (anders dan de leverancier en netbeheerder) alleen toegankelijk zijn na toestemming van de consument. De consument bepaalt wie er gebruik maakt van zijn data én wanneer.

Ontwikkelingen “achter de meter”

Ten slotte dienen zich aanbieders van flexibiliteit aan op de markt met nieuwe proposities voor afnemers. Dit kunnen bestaande leveranciers zijn die hun dienstverlening uitbreiden, maar ook nieuwe partijen die de markt betreden met flexibiliteitsproducten (ODA's, aggregators). Laatstgenoemde partijen vormen een nieuwe schakel in de energievoorzieningsketen. Vanwege de onderlinge afhankelijkheden in die keten (onder andere programmaverantwoordelijkheid) zullen deze partijen op enigerlei wijze moeten concurreren en deels ook samenwerken met de bekende leveranciers, zowel bij grootverbruikers als op termijn bij kleinverbruikers. Zij zullen ook met het dataplatform EDSN een relatie moeten hebben.

Voor de vraag hoe deze nieuwe partijen “achter de meter” zich tot elkaar dienen te verhouden zijn verschillende modellen mogelijk. Voor ACM is een belangrijke randvoorwaarde voor de modellen dat er geen enkele twijfel mag bestaan over de programmaverantwoordelijkheid voor de marktacties “achter de meter”. Daarnaast staat voor ACM voorop dat er bij de keuze voor een model getoetst wordt welke belangen van kleinverbruikers, zoals betaalbaarheid en klantvriendelijkheid, in het geding kunnen zijn bij dienstverlening door leveranciers en/of aggregators achter de voordeur, en hoe die belangen geraakt kunnen worden door de verschillende modellen.



Het laatste woord moet aan de consument zijn

ACM houdt toezicht op de betaalbaarheid en de leveringszekerheid van energie. Duurzame productie van elektriciteit is een belangrijke maatschappelijke doelstelling die daarop van invloed is. ACM wil uiteraard doen wat in haar vermogen ligt om duurzaamheid mogelijk te maken. We blijven daarbij op grond van onze wettelijke taken werken aan de betaalbaarheid. Dat doen we door erop toe te zien dat netbeheerders de investeringen die noodzakelijk zijn voor de leveringszekerheid en verduurzaming van de energievoorziening zo efficiënt mogelijk doen. Daarnaast doen we dat door goed te kijken naar de impact op de markt en de gebruikers van het net. En door te kijken naar de gevolgen van de nieuwe taken en verantwoordelijkheden die zich rond het netbeheer zullen ontwikkelen. Netbeheer is en blijft immers een (wettelijk en natuurlijk) monopolie.

Op de consumentenmarkt is ons doel een betrokken en actieve energieconsument, die in staat is om bewuste keuzes te maken. Keuzes uit innovatieve producten en diensten, die daadwerkelijk een toegevoegde waarde hebben voor consumenten. Die keuzes moeten voor de consument niet onnodig complex worden. De uitdaging voor bedrijven is dus om producten en diensten aan te bieden die begrijpelijk zijn en makkelijk in het gebruik. Waarbij gegarandeerd is dat de consument eigenaar is van zijn eigen data én zijn privacy gewaarborgd is.

Autoriteit Consument & Markt

Den Haag, 30 juni 2016